

UDK 355.4(477)
327::911.3(477)
Biblid: 0025-8555, 77(2025)
Vol. LXXVII, br. 1, str. 63–89
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2501063S>

Pregledni rad
Primljen 20. 12. 2024.
Prihvaćen 25. 02. 2025.
CC BY-SA 4.0

Uticaj ruske invazije na Ukrajinu na neutralnost u Evropi: slučaj Švedske, Finske, Austrije i Srbije

Dejan STOJKOVIĆ¹, Marko GOLUBOVIĆ²

Apstrakt: Ovaj rad analizira uticaj ruske invazije na Ukrajinu na koncept neutralnosti u Evropi kroz slučajeve Švedske, Finske, Austrije i Srbije, a radi utvrđivanja činilaca koji oblikuju odluke država o očuvanju ili napuštanju neutralnosti. Istraživanje se oslanja na teorijske okvire neoklasičnog realizma, socijalnog konstruktivizma i liberalizma kako bi se objasnile razlike u bezbednosnim i odbrambenim politikama analiziranih država. Osnovna hipoteza istraživanja je da te odluke nisu vođene isključivo trenutnim bezbednosnim pretnjama, već proističu iz složene interakcije istorijskih, političkih, ekonomskih i društvenih činilaca. Metodološki okvir zasnovan je na komparativnoj metodi i analizi sadržaja političkih dokumenata, javnih izjava i akademskih izvora, čime se omogućava dublje razumevanje institucionalnih i diskurzivnih elemenata koji utiču na strategijske izbore država. Rezultati pokazuju da su odluke Švedske i Finske da napuste vojnu neutralnost i priključe se NATO-u, odnosno odluke Austrije i Srbije da očuvaju svoje neutralne statuse prilagođavajući ih savremenim geopolitičkim okolnostima, oblikovane kroz složenu interakciju bezbednosnih procena, istorijskih iskustava, političkih prioriteta, ekonomskih zavisnosti i dominantnog diskursa. Zaključak rada potvrđuje da je neutralnost u savremenim međunarodnim odnosima fleksibilan i dinamičan koncept, čija održivost zavisi ne samo od spoljašnjih pretnji, već i od institucionalnog okvira, strategijskih interesa i političkih identiteta država.

Ključne reči: ukrajinska kriza, bezbednosna politika, odbrambena politika, spoljna politika, kolektivna odbrana, međunarodni odnosi.

¹ Assistant Professor, University of Defence, Belgrade, Serbia. E-mail: dejan.stojkovic@mod.gov.rs, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6049-4274>.

² Research Trainee, University of Defence, Belgrade, Serbia. E-mail: marko.golubovic@mod.gov.rs, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3629-6567>.

Uvod

Međunarodni poredak koji je uspostavljen u Evropi nakon Drugog svetskog rata, u trećoj deceniji 21. veka značajno je narušen. Ruska invazija na Ukrajinu, osim što je izazvala promene u evropskoj bezbednosnoj i političkoj arhitekturi, otvorila je i debatu o budućnosti koncepta neutralnosti u međunarodnim odnosima, posebno u Evropi. Ta tema postaje naročito značajna s obzirom na promene u politici odbrane i spoljnoj politici pojedinih evropskih zemalja.

Izvori ukrajinske krize su brojni i različitog karaktera. Pojedini autori ukazuju na značaj unutrašnjih pitanja u toj zemlji, poput političkih, verskih i kulturnih podela (Jović-Lazić and Lađevac 2018, 44). Drugi autori naglašavaju manjkavost strategija Evropske unije (EU) prema Ukrajini i rivalstvo EU sa Rusijom, koja pokušava da oblikuje evroazijske političke koncepte u istočnoevropskom prostoru, čime se stvara politički ambijent koji vodi ka pritiscima na zemlje poput Ukrajine da izaberu između evropskog ili evroazijskog spoljnopolitičkog kursa (Petrović 2019, 99). Sve to ukazuje na složenost geneze ukrajinske krize čije rešavanje zahteva multidisciplinarni pristup i balansiranje između interesa različitih subjekata.

Ruska invazija na Ukrajinu je, između ostalog, dodatno narušila unipolarni međunarodni poredak, koji je već bio pod pritiskom globalnih promena kao što su jačanje uticaja država koje se protive hegemoniji Sjedinjenih Američkih Država (SAD), uspon regionalnih sila, smanjenje poverenja u međunarodne organizacije i pandemija zarazne bolesti COVID–19. Štaviše, pojedini autori tvrde da je unipolarni poredak već nestao i prerastao u nepolarnu (Gaiser and Kovač 2012, 58), multipolarnu (Varisco 2013, 3) ili čak novu bipolarnu strukturu (Buzan 2024, 255). Međutim, određeni aspekti unipolarnosti, poput vojne, diplomatske i delimično ekonomske dominacije SAD, ostali su očigledni sve do invazije Ruske Federacije na Ukrajinu 2022. godine, što taj sukob može učiniti prekretnicom u razvoju međunarodnih odnosa.

Bezbednosna paradigma u Evropi pre ruske invazije na Ukrajinu bila je oblikovana decenijama mira i stabilnosti nakon završetka Hladnog rata, ali i kroz teška iskustva ratova na prostoru bivše Jugoslavije. Evropske države oslanjale su se na sisteme kolektivne bezbednosti i odbrane, sa NATO-om i EU kao ključnim akterima. Glavni fokus bio je na očuvanju mira, promociji demokratije i sprečavanju sukoba kroz multilateralnu saradnju. Međutim, ta paradigma počela je da se menja pod uticajem novih geopolitičkih izazova, uključujući i nasleđe sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Bezbednosna paradigma u Evropi takođe je bila obeležena i sve većim fokusom na „meke“ pretnje, poput migracija, sajber napada i klimatskih promena. Migracioni talasi 2015. godine, uzrokovani ratovima na Bliskom istoku, pokazali su da EU i

njene članice nisu dovoljno spremne da se nose sa takvim izazovima, što je dovelo do povećanja populizma i skepticizma prema evropskim institucijama, što je dodatno ugrozilo kolektivnu bezbednost.

Iako je Evropa uživala u relativnom miru, postojali su znaci da se bezbednosna paradigma menja. Ruska aneksija Krima 2014. godine bila je signal da su pored hibridnih, još uvek prisutne i konvencionalne vojne pretnje. Ipak, mnoge evropske zemlje nastavile su da se oslanjaju pretežno na diplomatske i ekonomske instrumente, zanemarujući instrument vojne moći. To je dovelo do određene ranjivosti, koja će postati posebno očigledna nakon ruske invazije na Ukrajinu u februaru 2022. godine. Jedan od najznačajnijih aspekata promenjene bezbednosne paradigme u Evropi jeste povratak vojne bezbednosti kao jednog od prioriteta. Invazija na Ukrajinu ukazala je na važnost konvencionalne vojne odbrane i potrebu za jačanjem vojnih sposobnosti. Mnoge evropske zemlje, kao što su Poljska, Rumunija i Nemačka značajno su povećale vojne budžete. Takođe, NATO je pojačao svoju prisutnost na istočnom krilu, što ukazuje na vraćanje fokusa na odbranu konvencionalnim vojnim sredstvima.

Invazija na Ukrajinu, pored uticaja na globalne odnose, ekonomiju i energetske politiku, dovela je u pitanje i održivost koncepta neutralnosti u savremenim međunarodnim odnosima, naročito u Evropi. To se posebno ogleda u odluci Švedske i Finske da napuste vojnu neutralnost i pristupe Organizaciji Severnoatlantskog sporazuma (NATO), uprkos činjenici da su svoj identitet decenijama gradile na politici neutralnosti. Ta odluka dovela je u pitanje dugoročnu održivost *neutralnosti* kao strategijskog pristupa spoljnoj politici, nacionalnoj bezbednosti i odbrani, podstičući intenzivne političke i akademske rasprave o njenoj budućnosti i važnosti u promenjenom bezbednosnom okruženju. Neutralnost u političkom i međunarodnom kontekstu pokazuje se kao složen i višeznačan pojam. Njena suština, nepristupanje vojnim savezima, nepristrasnost i nemešanje u sukobe, često se poistovećuje sa nesvrstanošću, što nije ispravno, jer nesvrstanost nosi ideološku dimenziju (Jončić 2021) povezanu s Pokretom nesvrstanih i hladnoratovskom blokovskom podelom (Vukadinović 1982, 498). Međutim, neutralnost nije statična kategorija. Konstruktivistička perspektiva naglašava da države oblikuju neutralnost u skladu sa sopstvenim interesima i specifičnim okolnostima, poput geografskog položaja, istorijskih veza, ekonomske zavisnosti i političkih interesa, zbog čega je važno precizno odrediti šta ona podrazumeva u svakom pojedinačnom slučaju (Agius 2013, 32; Jensen 2024). Takođe, praksa pokazuje da neutralnost nikada nije apsolutna niti nepromenljiva, već je uslovljena dinamičnim međunarodnim okolnostima i potrebom država da prilagode svoju strategiju novim izazovima.

Iako se definisanje neutralnosti, posebno neutralnosti države, često vezuje za ratno stanje (Krivokapić 2010, 647), preciznije za odbijanje učestvovanja u ratu između drugih sila (Merriam–Webster 2024), ovaj pojam obuhvata i šire aspekte. Neutralnost podrazumeva ne samo vojnu neangažovanost, već i uzdržavanje od pružanja podrške bilo kojoj strani u sukobu (HC XIII 1907, Article 6), pri čemu sukob ne mora nužno imati vojni karakter. Država postaje formalno neutralna prvenstveno kroz međunarodno pravno priznanje njenog neutralnog statusa. Prva država kojoj je formalno-pravno priznat neutralni status bila je Švajcarska. Neutralnost je međunarodno prepoznata na Bečkom kongresu 1815. godine, kada su evropske sile, nakon Napoleonovih ratova, odlučile da priznaju njenu trajnu neutralnost. Drugi primer pravnog priznavanja neutralnosti je Austrija, čija neutralnost je formalno-pravno utemeljena potpisivanjem Austrijskog državnog ugovora i usvajanjem Zakona o trajnoj neutralnosti od strane austrijskog parlamenta. Karakterističan primer je i Turkmenistan koji je status neutralne države stekao usvajanjem rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (UNGA Res. 50/80). Međunarodno formalno-pravno priznanje neutralnosti nije nužno garancija neutralne pozicije države. Ponašanje Švajcarske tokom Drugog svetskog rata, kada je ta formalno neutralna zemlja ekonomski sarađivala s nacističkim režimom i snabdevala Nemačku vojnim materijalom (The Bergier Commission 2002), primer je odstupanja od temeljnih principa neutralnosti. S druge strane, postoje države koje, iako nemaju međunarodno pravno priznanje statusa neutralnosti, u praksi vode neutralnu politiku. Takve države odbijaju da pristupe vojnim savezima, ne pružaju vojnu pomoć sukobljenim stranama i zadržavaju nepristrasan stav prema sukobljenim stranama. Ta razlika između pravno utvrđene neutralnosti i stvarne, praktične neutralnosti ukazuje na dinamičnost koncepta, gde formalni okvir nije uvek u skladu sa stvarnim ponašanjem država na međunarodnoj sceni.

Premda različiti modeli neutralnosti reflektuju specifične istorijske, političke i geografske okolnosti, zajednički imenitelj svih pristupa jeste težnja ka nemešanju u vojne i druge sukobe između različitih aktera. Taj osnovni princip neutralnosti često se koristi kao instrument za očuvanje državne suverenosti i stabilnosti, omogućavajući državama da izbegnu direktno uplitanje u međunarodne konflikte koji mogu ugroziti njihovu bezbednost. Međutim, neutralnost ne mora nužno biti pasivna politika, već može obuhvatiti i aktivnu ulogu u promovisanju mira, dijaloga i saradnje među stranama u sukobima. Neutralnost, dakle, može biti fleksibilna i prilagodljiva politika, koja zavisi od konkretnih međunarodnih i regionalnih okolnosti.

U vezi sa prethodnim razmatranjima, ruska invazija na Ukrajinu izazvala je značajne promene u globalnom i evropskom bezbednosnom okruženju, postavljajući pred neutralne države nove izazove u domenu njihove spoljne i odbrambene politike. Rat naročito utiče na evropske neutralne zemlje koje se

suočavaju sa dilemom da li je njihov status i dalje održiv u svetlu promene međunarodne dinamike. Ta dilema uključuje potrebu za preispitivanjem postojećih politika, u smislu da li one obezbeđuju ostvarivanje nacionalnih i odbrambenih interesa u izmenjenom strategijskom kontekstu.

S obzirom na to da međunarodni konflikti često oblikuju strategijske izbore država, cilj rada je da odgovori na pitanje šta je, nakon ruske invazije na Ukrajinu, uticalo na odluke država da napuste ili zadrže neutralnost. Analiza uticaja sprovedena je na primerima Švedske i Finske, kao država koje su napustile neutralni status i pridružile se NATO-u, i Austrije i Srbije, kao država koje su ostale neutralne i nakon ruske invazije na Ukrajinu. Istraživanje polazi od hipoteze da odluke država o napuštanju ili očuvanju neutralnosti nakon ruske invazije na Ukrajinu nisu isključivo rezultat strategijskih procena i kalkulacija zasnovanih na trenutnim bezbednosnim pretnjama ili njihovoj percepciji, već su posledica složene interakcije različitih činilaca, uključujući istorijske veze, dominantni diskurs, ekonomsku zavisnost i unutrašnje političke prioritete.

Teorijsko-metodološki okvir istraživanja

Odluke Švedske i Finske da napuste svoju dugogodišnju neutralnost i pristupe NATO-u, kao i odluke Austrije i Srbije da ostanu vojno neutralne nakon ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine, mogu se analizirati primenom različitih teorijskih pristupa u međunarodnim odnosima i bezbednosti. Ovo istraživanje zasnovano je na više teorijskih pristupa kako bi objasnilo razlike u bezbednosnim i odbrambenim politikama navedenih država, primarno na neoklasičnom realizmu, socijalnom konstruktivizmu i liberalizmu. Ti pristupi omogućavaju razumevanje kako interesi, različita percepcija pretnji, geostrategijski kontekst, istorijsko nasleđe i drugi činioci oblikuju odluke država.

Neoklasični realizam je teorijski pravac u međunarodnim odnosima koji pokušava da objedini klasične i strukturalne (neorealističke) pristupe u analizi spoljne i bezbednosne politike država. Ta teorija nastala je tokom 1990-ih godina, kao odgovor na ograničenja neorealizma koji je u fokusu imao samo strukturalne činioce međunarodnog sistema, zanemarujući unutrašnje karakteristike država (Lobell et al. 2009, 17).

Neoklasični realizam zasniva se na osnovnoj tvrdnji da, iako međunarodni sistem postavlja ograničenja i mogućnosti državama, način na koji one odgovaraju na te izazove zavisi od unutrašnjih činilaca, uključujući lidere, institucije i kapacitete države (Rose 1998, 147). Za razliku od neorealizma, koji zastupa da su

države prvenstveno vođene anarhičnom strukturom međunarodnog sistema i raspodelom moći, neoklasični realizam uvodi dodatnu varijablu – unutrašnje činioce koji utiču na donošenje spoljnopolitičkih odluka. Rose (1998) smatra da moć države nije samo njena relativna snaga u međunarodnom sistemu, već i sposobnost unutrašnjih struktura da mobilizuju resurse i formulišu efikasnu spoljnu i bezbednosnu politiku. U oblasti bezbednosti, neoklasični realizam pruža okvir za razumevanje kako države različito opažaju i reaguju na pretnje. Stiven Volt (eng. *Stephen Walt*) naglašava (2002, 21–26) da percepcija pretnje ne zavisi samo od ukupne moći protivnika, već i od geografske blizine, kao i ofanzivnih sposobnosti i namera. Navedeno postaje još očiglednije kada se uzme u obzir delimično zaboravljen, ali i dalje relevantan koncept Istočne Evrope Halforda Džona Makindera (eng. Halford John Mackinder). Njegova primena omogućava tumačenje ukrajinske krize kao ključnog momenta u geopolitičkom prodoru Vašingtona ka Istoku, sa ciljem eliminacije ruskog uticaja u tzv. predelu srca Evroazije (eng. Heartland), čime bi se Sjedinjenim Američkim Državama otvorio put ka globalnoj hegemoniji (Trapara 2014, 26). Sličan pristup zastupa i Žbignjev Bžežinski (polj. Zbigniew Kazimierz Brzeziński), koji analizira geopolitičko ponašanje država u regionu Evroazije, pre svega Sjedinjenih Američkih Država. On ističe strategijski značaj ovog prostora, naglašavajući da je kontrola Evroazije ključna za očuvanje globalne dominacije. U tom kontekstu, Ukrajina se posmatra kao geopolitičko čvorište – država čija strategijska lokacija omogućava SAD da održe prevlast u ovom regionu (Brzezinski 1997). Takođe, lideri često igraju ključnu ulogu u određivanju spoljnopolitičkih prioriteta, čime unutrašnja politika postaje važna komponenta strategijskog odlučivanja. Kroz kombinaciju strukturalnih i unutrašnjih činilaca, neoklasični realizam omogućava precizniju analizu međunarodnih odnosa i objašnjava zašto države sa sličnim nivoima moći donose različite spoljnopolitičke odluke.

Drugi teorijski pristup koji daje okvir za sagledavanje uticaja ruske invazije na Ukrajinu na neutralnost izabranih država je socijalni konstruktivizam. To je teorijski pravac koji se fokusira na značaj diskursa, ideja, normi, identiteta i ostalih društvenih konstrukata u oblikovanju međunarodnog sistema. Socijalni konstruktivizam polazi od pretpostavke da su međunarodni odnosi proizvod društvenih interakcija i da su strukture međunarodnog sistema društveno konstruisane, a ne fiksne ili date prirodom (Wendt 1992). U skladu sa osnovnim postulatima konstruktivizma, države ne deluju samo na osnovu materijalnih interesa, već i na osnovu toga kako percipiraju sebe i druge. Iako ne zanemaruje materijalne činioce, socijalni konstruktivizam ističe da su međunarodni odnosi u osnovi društveni fenomeni, što omogućava bolje razumevanje kompleksnosti savremenih međunarodnih odnosa. Takođe, konstruktivizam ukazuje na to da međunarodni sistem nije statičan i

determinisan, već podložan promenama u skladu s načinom na koji države međusobno uspostave svoje odnose. Jedan od najuticajnijih doprinosa socijalnog konstruktivizma u oblasti bezbednosti jeste teorija sekuritizacije, razvijena od strane Kopenhaške škole. Ta teorija naglašava da bezbednost nije objektivna kategorija, već društveni konstrukt koji se oblikuje kroz diskurs i političke odluke. Drugim rečima, nešto postaje pretnja ne zato što to inherentno jeste, već zato što je određeni akter tako predstavlja kroz jezik i narative (Otukoya 2024, 1747–49).

Liberalizam je još jedan teorijski pristup preko koga se može analizirati uticaj ruske invazije na Ukrajinu na neutralnost evropskih država. On se fokusira na ulogu institucija, međunarodne saradnje, ekonomskih odnosa i demokratskih vrednosti u očuvanju mira i stabilnosti (Doyle 1997, 210–12). Za razliku od neoklasičnog realizma, koji naglašava anarhičnu prirodu međunarodnog sistema i neizbežnu borbu za moć, liberalizam sugerise da demokratske države retko ulaze u međusobne sukobe i ističe da institucionalizovana saradnja može smanjiti verovatnoću sukoba. Jedan od ključnih elemenata liberalizma je i ekonomska međuzavisnost, prema kojoj jačanje trgovinskih i finansijskih veza među državama smanjuje podsticaje za rat, jer ekonomski prosperitet postaje jedan od ključnih interesa. Prema liberalnoj teoriji, ekonomska međuzavisnost stvara obostrane koristi koje povećavaju troškove sukoba, čineći rat manje verovatnim (Morelli and Sonno 2017, 1085). Ta povezanost ne samo da podstiče stabilnost kroz zajedničke ekonomske interese, već takođe ohrabruje države da rešavaju sporove diplomatskim putem, kako bi zaštitile ekonomske veze. Pored toga, liberalizam promovise koncept kolektivne bezbednosti, gde se države međusobno pomažu u suprotstavljanju bezbednosnim pretnjama. Kolektivna bezbednost temelji se na ideji da je bezbednost svake države neraskidivo povezana sa bezbednošću svih drugih, što podrazumeva zajedničku odgovornost za odgovor na bezbednosne pretnje.

U oblasti bezbednosnih studija, liberalizam je proširio tradicionalno shvatanje sigurnosti, prelazeći sa usko shvaćenih vojnih pretnji na širi spektar izazova, uključujući ljudsku, ekološku i ekonomsku dimenziju (Buzan 2015, 128). Liberalni pristupi insistiraju na rešavanju bezbednosnih izazova kroz multilateralnu saradnju i međunarodne sporazume. Takođe, liberalizam ističe značaj „meke moći” i diplomatije u rešavanju sukoba, suprotstavljajući se jednostranim vojnim intervencijama.

Istraživanje je sprovedeno kroz kombinaciju kvalitativnih metoda kako bi se analizale sličnosti i razlike u bezbednosnim i odbrambenim politikama Švedske, Finske, Austrije i Srbije u kontekstu ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine. Primarno su korišćene komparativna metoda i metoda analize sadržaja. Komparativna metoda omogućila je poređenje bezbednosnih i odbrambenih politika navedenih država kroz različite teorijske okvire i prepoznavanje zajedničkih obrazaca, odnosno razlika u odlukama o neutralnosti ili pristupanju NATO-u.

Metoda analize sadržaja doprinela je identifikaciji ključnih diskursa i institucionalnih okvira koji su uticali na donošenje odluka. Unutar analize sadržaja primenjene su tehnike analize dokumenata i analize diskursa, koje su omogućile sagledavanje zvaničnih dokumenata, izjava političkih lidera i akademskih izvora. Navedeni metodološki okvir omogućio je sveobuhvatni pristup u razumevanju činilaca koji su oblikovali bezbednosne i odbrambene politike analiziranih država.

Uticaj ruske invazije na Ukrajinu na neutralnost Švedske i Finske

Švedska i Finska su bile tradicionalno neutralne države, sa različitim motivima i istorijskim razlozima za takav status. Švedska neutralnost datira od početka 19. veka, kada je ta država odlučila da ne učestvuje u vojnim sukobima nakon Napoleonovih ratova (McKenzie 2024). Tokom Hladnog rata, Švedska je razvila snažnu odbrambenu politiku zasnovanu na totalnoj odbrani, koja je omogućavala vojnu samostalnost uz političku distancu od NATO-a i Varšavskog pakta (Agius 2013). Međutim, Švedska je istovremeno održavala bliske veze sa Zapadom, a njena neutralnost je vremenom postajala sve fleksibilnija, posebno nakon pridruživanja Evropskoj uniji 1995. godine. Finska, s druge strane, usvojila je neutralnost iz nužde nakon rata sa Sovjetskim Savezom 1939. i 1940. godine, kao i završetkom Drugog svetskog rata. Finski model neutralnosti bio je pragmatičan pristup koji je omogućavao balansiranje između Zapada i Moskve. Finska je bila vojno neutralna, ali je održavala visok nivo odbrambenih sposobnosti, usled percipirane pretnje od istočnog suseda. Kao i Švedska, Finska je od kraja Hladnog rata kontinuirano unapređivala odnose sa NATO-om.

Otpočinjanje ruske invazije na Ukrajinu u februaru 2022. godine imalo je dubok uticaj na neutralnost Švedske i Finske. Te nordijske zemlje, koje su decenijama vodile politiku neutralnosti, odlučile su da pristupe Severnoatlantskom savezu, što je direktna posledica ruskog napada na Ukrajinu. Taj korak predstavljao je značajnu prekretnicu u njihovoj spoljnoj i bezbednosnoj politici, jer su obe zemlje istorijski bile oprezne u smislu pridruživanja vojnim savezima kako bi izbegle sukobe i očuvale svoje interese.

Teorija neoklasičnog realizma pruža snažne argumente za objašnjenje odluke Švedske i Finske da se priključe NATO-u. Suočene s agresivnim ponašanjem suseda, ove nekada vojno neutralne zemlje odlučile su da postanu deo vojnog saveza kako bi ojačale svoju bezbednost i smanjile neizvesnost u međunarodnim odnosima. Njihova odluka temelji se na strategijskom balansu između spoljnopolitičkih izazova

i unutrašnjih političkih činilaca. Povećana pretnja po nacionalnu bezbednost, uslovljena promenama u geopolitičkom okruženju, dovela je do redefinisanja bezbednosnih prioriteta. U tom kontekstu, članstvo u NATO-u predstavlja racionalan izbor, jer obezbeđuje snažniju odbranu i efikasnije odvracanje potencijalnih pretnji. Jedan od ključnih činilaca koji je doveo do odluke Švedske i Finske za pristupanje NATO-u jeste percepcija tih zemalja da Rusija za njih predstavlja bezbednosnu pretnju. Ruska invazija na Ukrajinu pokazala je da je Moskva ponovo spremna da koristi vojnu silu radi ostvarivanja geopolitičkih ciljeva, čak i kada je to u suprotnosti sa međunarodnim pravom i prethodnim sporazumima. Kako su, prema realističkom viđenju, sporazumi i norme podložni kršenju kada se velike sile osećaju sigurnim da ih ignorišu, male i srednje države često se odlučuju za pridruživanje savezima, u ovom slučaju NATO-u (Gärtner 2001; Radoman 2018).

Iz realističke perspektive, velike sile teže širenju uticaja i očuvanju hegemonije, često pribegavajući sili kako bi ostvarile svoje strategijske interese. U takvom kontekstu, bezbednosni izazovi za manje države postaju izraženiji, što ih podstiče na redefinisanje sopstvenih odbrambenih politika. Finska, sa dugom granicom prema Rusiji, i Švedska, kao jedan od ključnih činioaca stabilnosti u baltičkom regionu, procenile su da im neutralnost više ne garantuje bezbednost. Priključenjem Severnoatlantskoj alijansi, te države nastoje da osiguraju bezbednost kroz sistem kolektivne odbrane i ojačaju svoju geopolitičku poziciju.

Važno je napomenuti da Rusija nije počela da koristi vojnu silu za ostvarivanje geopolitičkih ciljeva invazijom na Ukrajinu 2022. godine. Prethodni primeri, poput aneksije Krima 2014. godine, kao i intervencije u Gruziji i Siriji, već su ukazivali na njen agresivni pristup. Međutim, prvi put u novijoj istoriji, Ruska Federacija pokrenula je invaziju velikih razmera na susednu zemlju, što je za Švedsku i Finsku, zbog njihove geografske blizine, predstavljalo jasan signal da bi i same mogle postati mete ukoliko ne preduzmu adekvatne mere. Za razliku od Austrije i Srbije, koje su nastavile da se oslanjaju na neutralnost, Švedska i Finska su procenile da ruska invazija direktno ugrožava njihovu bezbednost, te su odlučile da članstvom u NATO-u osiguraju kolektivnu odbranu kao najsnažniji mehanizam odvracanja. Iako su koncepti vojne neutralnosti i totalne odbrane mogli pružiti određenu otpornost na hibridne pretnje, nisu garantovali zaštitu od direktne invazije, što je u dovelo do redefinisanja njihovih bezbednosnih prioriteta.

Suverenitet i bezbednost država, pa tako i Švedske i Finske, u velikoj meri zavise od njihove sposobnosti da se prilagode promenljivim odnosima snaga. Ulaskom u NATO, ove dve zemlje menjaju bezbednosni balans u severnoj Evropi i Baltičkom regionu, dodatno ograničavajući manevarski prostor Rusije. U tom kontekstu, geografski činilac igra ključnu ulogu u bezbednosnim kalkulacijama – Finska, sa granicom dužom od 1.300 kilometara s Rusijom, direktno je izložena potencijalnoj

agresiji, dok Švedska, kao strateški važan akter u Baltičkom regionu, prepoznaje dugoročnu pretnju u jačanju ruskog prisustva u Kalinjingradu i Baltičkom moru. Iz realističke perspektive, fizička blizina moćne i potencijalno neprijateljske sile nameće potrebu za snažnijom vojnom zaštitom, jer geografija ne samo da oblikuje domet vojnih operacija, već i postavlja logističke izazove u slučaju sukoba.

Za razliku od neoklasičnog realizma, socijalni konstruktivizam naglašava da su interesi oblikovani kroz diskurs, društvene interakcije i percepcije. U tom kontekstu, ruska invazija na Ukrajinu 2022. godine imala je dubok uticaj na kolektivne identitete i bezbednosne orijentacije Švedske i Finske, što je dovelo do napuštanja njihove dugogodišnje vojne neutralnosti i pristupanja NATO-u. Prvenstveno, ruska invazija je radikalno promenila način na koji su Švedska i Finska percipirale sopstvenu bezbednost i međunarodni identitet. Pre invazije, ove dve zemlje su se identifikovale kroz politiku vojne neutralnosti, koja je bila ključni deo njihove strateške kulture i nacionalnog narativa. Decenijama su se ponosile svojom neutralnošću, dok su istovremeno bile politički i vrednosno povezane sa Zapadom. Međutim, invazija je izazvala duboku promenu u diskursu o bezbednosti, postavljajući pitanje da li neutralnost i dalje može biti temelj njihovog identiteta. Socijalni konstruktivizam ovu promenu objašnjava kao proces sekuritizacije, gde je ono što je nekada smatrano simbolom stabilnosti postalo sinonim za ranjivost i izolaciju u novom bezbednosnom okruženju (Huysmans 2002; Mikail and Aytakin 2016). Ta promena u bezbednosnom diskursu, posebno u izrazito evroatlantskom stavu najviših političkih lidera Švedske i Finske, bila je jedan od ključnih činilaca u donošenju odluke o napuštanju neutralnosti (Chatterjee 2023; Billström 2024).

Drugo, konstruktivistička analiza pruža uvid u to kako je invazija oblikovala percepciju Rusije u političkom i društvenom diskursu Švedske i Finske. Pre 2022. godine, uprkos istorijskim tenzijama, Rusija je bila smatrana susedom s kojim se mogu održavati pragmatični odnosi. Nakon invazije, međutim, došlo je do drastične promene u narativu: Rusija je počela da se doživljava kao egzistencijalna pretnja, ne samo u vojnim, već i u vrednosnim okvirima. Ta promena u percepciji nije bila rezultat samo racionalne kalkulacije moći, već i društvenog procesa u kojem su političari, mediji i javnost redefinisali Rusiju kao neprijatelja, dok su NATO i članstvo u tom savezu postali prirodan odgovor na nove bezbednosne izazove. U tom kontekstu, proces sekuritizacije postao je intenzivniji nakon invazije na Ukrajinu 2022. godine, pri čemu su politički lideri i medijski diskurs oblikovali percepciju Moskve ne samo kao geopolitičkog rivala, već i kao direktne bezbednosne pretnje, koja zahteva institucionalni odgovor kroz članstvo u NATO-u (Gricius and Fakhoury 2024).

Treće, proces pristupanja NATO-u može se posmatrati kroz konstruktivističku prizmu kao čin društvene integracije i identitetske transformacije. Švedska i Finska nisu samo donele stratešku odluku vođenu bezbednosnim pretnjama, već su kroz

ovaj korak dodatno učvrstile svoju pripadnost zapadnom bezbednosnom i političkom sistemu. Odluka o pristupanju Severnoatlantskom savezu deo je šireg diskursa koji se odnosi na solidarnost, demokratske vrednosti i kolektivnu odgovornost za očuvanje evropske stabilnosti. Ovaj proces podržava konstruktivističku tvrdnju da međunarodni odnosi nisu vođeni isključivo interesima, već i normama i identitetima koji se oblikuju kroz međusobnu interakciju država i međunarodnih institucija.

Pored uticaja na percepciju bezbednosnih pretnji, rusko-ukrajinski rat doveo je i do značajnih promena u javnom mnjenju u Švedskoj i Finskoj. Pre rata, većina stanovništva u obe nordijske zemlje bila je protiv članstva u NATO-u, smatrajući da neutralnost pruža mir i stabilnost. Međutim, nakon izbijanja rata, podrška za pristupanje tom vojnom savezu dramatično je porasla. Ta promena postala je očigledna kroz značajan skok u procentima stanovnika koji su podržali članstvo. Pre invazije, 24% stanovnika Finske i 37% stanovnika Švedske bilo je za ulazak u NATO, dok je nakon 2022. godine taj procenat porastao na 85% u Finskoj i 64% u Švedskoj (Armstrong 2023; Weckman 2023; Jansson and Lundin 2024).

U vezi sa prethodnim, proces napuštanja neutralnosti i pristupanja Severnoatlantskoj alijansi ne može se objasniti isključivo kroz materijalne činioce poput vojne moći, već kroz transformaciju normi i percepcija koje su oblikovale način na koji ove države razumeju svoju bezbednost, suverenitet i međunarodnu ulogu.

Liberalizam kao teorijska osnova takođe može pružiti objašnjenje za odluku Švedske i Finske da pristupe NATO-u. Iako bi se na prvi pogled moglo činiti da ukrajinska kriza dovodi u pitanje osnovne postulate liberalne teorije međunarodnih odnosa, odluka dveju analiziranih zemalja može se interpretirati kao potvrda uloge demokratskih normi u očuvanju globalnog poretka. Naime, liberalizam naglašava da organizacije poput NATO-a smanjuju neizvesnost i podstiču kolektivnu sigurnost. Iako su Finska i Švedska decenijama bile politički i vojno povezane sa tom vojnom alijansom, nikada nisu bile formalne članice. Ruska invazija na Ukrajinu ukazala je na ograničenja bilateralnih i neformalnih bezbednosnih aranžmana, što je dovelo do povećane privlačnosti punopravnog članstva u NATO-u kao sredstva za jačanje stabilnosti putem institucionalnih garancija. Kao organizacija zasnovana na principu kolektivne odbrane, ponudio je okvir kroz koji su Finska i Švedska mogle institucionalizovati svoju bezbednost (Von Klinggräff 2023).

Uz to, ekonomska međuzavisnost i integracija sa Zapadom igrale su ključnu ulogu u donošenju odluke ovih zemalja o pristupanju Severnoatlantskom savezu. Švedska i Finska, koje imaju značajno jaču trgovinsku povezanost sa drugim zemljama EU nego sa Rusijom (Simola 2024; The Observatory of Economic Complexity 2023), već su bile duboko integrisane u EU, koja se oslanja na političku i ekonomsku stabilnost unutar transatlantske zajednice. Liberalna teorija tvrdi da

ekonomske veze podstiču mir i sigurnost, međutim, u situacijama kada neka država naruši međunarodne norme, druge države mogu biti primorane da traže dodatne institucionalne mehanizme zaštite. Članstvo u NATO-u omogućava Švedskoj i Finskoj da ojačaju svoju poziciju unutar šireg zapadnog ekonomskog i političkog sistema, čime se smanjuje njihova zavisnost od rizičnih bilateralnih odnosa sa Rusijom. Na kraju, liberalizam naglašava značaj demokratije i zajedničkih vrednosti u oblikovanju međunarodnih odnosa. Ruska invazija na Ukrajinu bila je shvaćena od strane Švedske i Finske kao napad na demokratske vrednosti i međunarodni pravni poredak (Stenergard 2025). Ove dve zemlje su članstvo u Severnoatlantskom savezu videle ne samo kao sredstvo za osiguranje bezbednosti, već i kao političku afirmaciju njihove pripadnosti demokratskoj zajednici. Ta odluka je u skladu sa liberalnim shvatanjem prema kojem države teže saradnji sa istomišljenicima kako bi osnažile međunarodne norme i očuvale stabilnost kroz institucije i zajedničke vrednosti (Moravcsik 1997). Reakcija Rusije na promenu statusa Švedske i Finske bila je očekivano negativna. Moskva je upozorila da će proširenje NATO-a dodatno destabilizovati region, preteći protivmerama, među kojima se posebno izdvajaju povećanje vojnog prisustva u blizini granica Finske (Lokker and Hautala 2023). Ipak, Švedska i Finska smatraju da je kolektivna odbrana efikasan mehanizam za odvracanje potencijalnih pretnji, te da je članstvo u NATO-u optimalan odgovor na njihove dugoročne bezbednosne izazove.

Dakle, ruska invazija na Ukrajinu 2022. godine imala je dalekosežan uticaj na odbrambene politike Švedske i Finske, koje su napustile svoju dugogodišnju politiku vojne neutralnosti i pristupile Severnoatlantskom paktu. Ta odluka ne može se shvatiti isključivo kroz racionalne kalkulacije zasnovane na trenutnim bezbednosnim pretnjama, već je oblikovana složenim sklopom činilaca. Dominantan činilac u ovom procesu bio je rastući osećaj ugroženosti od strane Ruske Federacije, koja je, iz perspektive Švedske i Finske, postala direktna pretnja njihovoj stabilnosti i suverenitetu. Ograničenja oslanjanja na neformalne bezbednosne garancije dodatno su učvrstila stav da jedino institucionalizovana kolektivna odbrana može pružiti adekvatnu zaštitu. Promena u javnom mnjenju, koja je usledila kao odgovor na rusku agresiju, ključna je za razumevanje ovog preokreta, jer je preoblikovala subjektivni osećaj bezbednosti stanovništva. Istovremeno, duboko ukorenjena politička i vrednosna pripadnost kolektivnom Zapadu dodatno je legitimisala odluku o pristupanju NATO-u. Ovaj proces potvrđuje pretpostavku da napuštanje ili očuvanje neutralnosti nije rezultat isključivo racionalne procene pretnji, već i odraz istorijskih veza, političkog diskursa, ekonomske zavisnosti i unutrašnjih političkih prioriteta.

Uticaj ruske invazije na Ukrajinu na neutralnost Austrije i Srbije

Dok su Švedska i Finska revidirale svoje dugogodišnje politike neutralnosti i odlučile se za članstvo u Severnoatlantskom savezu, druge zemlje, poput Austrije i Srbije, nastojale su da zadrže i prilagode svoje neutralne statuse, u skladu sa promenjenim geopolitičkim okolnostima. U nastavku, analiziran je uticaj ruske invazije na Ukrajinu na politiku neutralnosti Austrije, a potom i Srbije, uzimajući u obzir njihove specifičnosti i razlike.

Na austrijsku spoljnopolitičku i bezbednosnu strategiju, ruska invazija na Ukrajinu nije imala značajan uticaj, s obzirom na to da je Austrija, iako formalno vojno neutralna, već decenijama članica Evropske unije. Iako je integrisana sa Zapadom, slično kao Švedska i Finska, Austrija je nakon invazije odlučila da zadrži svoju vojnu neutralnost. Austrija predstavlja specifičan primer u odnosu na druge neutralne zemlje. Naime, reč je o tzv. prinudnoj neutralnosti, jer je teritorija Austrije bila okupirana i podeljena od strane savezničkih snaga od 1945. do 1955. godine (Steininger 2008). Razlozi za austrijsku vojnu neutralnost ukorenjeni su u istorijskim okolnostima, naročito u jasno izraženoj distanci od perioda nacističke Nemačke. Kroz vojnu neutralnost, Austrija nastoji da formalno istakne svoju distancu od vojnog angažovanja, posebno u odnosu na svoje susede, poput Nemačke. Potpisivanjem memoranduma sa Sovjetskim Savezom, Austrija je bila obavezana da posebnim zakonom proglasi status trajne neutralnosti, dok je njen suverenitet i teritorijalni integritet garantovan kroz kasnije potpisani Austrijski državni ugovor. Od 1955. godine, status trajne neutralnosti postao je ključni instrument austrijske spoljne i bezbednosne politike, kao i simbol razvoja nacionalnog identiteta. Usled promena koje su nastale nakon završetka Hladnog rata, Austrija je postala članica EU, ali nije pristupila NATO-u, čime je sačuvala svoju neutralnost u vojnim pitanjima.

Ruska invazija na Ukrajinu nije dovela u pitanje austrijsku vojnu neutralnost, ali je jasno pokazala da Austrija nije politički neutralna. Kao država članica, aktivno je učestvovala u kreiranju i sprovođenju zajedničkih politika Evropske unije, uključujući uvođenje sankcija Ruskoj Federaciji, iako nije učestvovala u naoružavanju Ukrajine (Hoare 2023). Austrijski zvaničnici dosledno su odbacivali mogućnost pridruživanja Severnoatlantskoj alijansi, ističući privrženost politici neutralnosti, što je u skladu sa stavovima javnosti, s obzirom da je u aprilu 2023. godine samo 21% stanovništva podržavalo članstvo u NATO-u (ÖGfE 2023). Ipak, Austrija je omogućila tranzit vojne opreme kroz svoju teritoriju ka Ukrajini (Vienna AT 2022) i poslala pomoć u vidu šlemova i pancira.

Specifičnost austrijske vojne neutralnosti ogleda se i u njenom proaktivnom pristupu međunarodnim krizama, pri čemu se oslanja na diplomatske inicijative.

U tom kontekstu, austrijski kancelar Karl Nehamer (nem. Karl Nehammer) posetio je Moskvu u aprilu 2022. godine u nastojanju da promoviše dijalog i doprinese zaustavljanju sukoba (Deutsche Welle 2022). Njegovi pokušaji nisu dali konkretne rezultate, a ta inicijativa nije smatrana odstupanjem od politike Evropske unije, već je predstavljala potvrdu uloge Austrije kao potencijalnog posrednika u mirovnim pregovorima, što je u skladu sa njenim specifičnim oblikom neutralnosti. S obzirom na navedeno, može se zaključiti da austrijska reakcija na rusku invaziju potvrđuje kako Austrija, iako vojno neutralna, nije politički neutralna. Umesto toga, ona svoj neutralni status koristi kao instrument za diplomatski angažman i jačanje međunarodnog kredibiliteta. Stoga, i pored unutrašnjih debata o budućnosti njene bezbednosne politike, ne postoje indikatori koji bi ukazivali na nameru Austrije da odustane od vojne neutralnosti i pridruži se NATO-u.

Drugi primer države koja je zadržala vojnu neutralnost jeste Srbija, uprkos tome što je ruska invazija na Ukrajinu, u kombinaciji sa brojnim drugim činionicima, značajno uticala na promenu njenog strategijskog okruženja (Golubović and Saković 2023, 15). Iako su se geostrategijski uslovi promenili, razlozi zbog kojih je Srbija proglasila vojnu neutralnost ostali su neizmenjeni (Kajtez and Starčević 2023, 339), pri čemu se kao ključni činilac izdvaja očuvanje teritorijalnog integriteta zemlje. Razumevanje politike vojne neutralnosti Srbije zahteva sagledavanje motiva koji su doveli do njenog proglašenja. Za razliku od Švajcarske, u čijem je istorijskom identitetu duboko ukorenjena neutralnost, Srbija je ovu politiku usvojila kao rezultat specifičnih istorijskih i političkih okolnosti s kraja 20. i početka 21. veka (Stojković and Glišić 2018, 15). Vojna neutralnost formalno je proglašena 2007. godine, kada je Narodna skupština Republike Srbije usvojila Rezoluciju o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka. Ta odluka predstavljala je odgovor na najavljeno jednostrano proglašenje nezavisnosti tzv. Kosova od strane privremenih institucija samouprave u Prištini.

Dodatno, vojna neutralnost je potvrđena kao jedan od ključnih odbrambenih interesa Republike Srbije u Strategiji odbrane iz 2019. godine (SO RS 2019, 24). Istovremeno, u Strategiji nacionalne bezbednosti iz iste godine, iskazano je strategijsko opredeljenje ka pristupanju EU, što je utvrđeno i kao nacionalni interes države (SNB RS 2019, 33). U tom kontekstu, do početka ruske invazije na Ukrajinu, Srbija je nastojala da održi balansiran spoljnopolitički kurs – s jedne strane, približavanje Evropskoj uniji, a s druge, očuvanje dobrih i stabilnih odnosa sa Rusijom, Kinom, Sjedinjenim Američkim Državama i drugim ključnim međunarodnim akterima. Pored toga, Srbija je aktivno učestvovala u okviru NATO-vog programa Partnerstvo za mir, ističući da taj mehanizam predstavlja optimalan oblik saradnje sa Alijansom, pri čemu nije izražavala nameru za članstvo u Severnoatlantskom savezu. Važno je naglasiti da su visoki zvaničnici

NATO-a, uključujući i bivšeg generalnog sekretara Jensa Stoltenberga (eng. *Jens Stoltenberg*), više puta potvrđivali da Alijansa u potpunosti poštuje politiku vojne neutralnosti Srbije (European Western Balkans 2017).

Posle početka ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine, Srbija se suočila sa pojačanim političkim i diplomatskim pritiscima da uskladi svoju spoljnu politiku sa stavom Evropske unije prema Rusiji. Kao kandidat za članstvo u EU, Srbija je bila pozvana da podrži zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku Unije, što je uključivalo uvođenje sankcija Rusiji. Međutim, uprkos kontinuiranim pritiscima, Srbija je odlučila da ne uvede sankcije (Voice of America 2024), pozivajući se na zaštitu svojih nacionalnih interesa, dugogodišnje političke i ekonomske veze sa Rusijom, kao i na energetska zavisnost od ruskih resursa. Takva odluka imala je značajne posledice po odnose Srbije i Evropske unije, usporavajući proces evropskih integracija i dodatno usložavajući njen spoljnopolitički položaj (Reuters 2024). Pored pritiska iz Brisela, očekivanje da se Srbija pridruži zapadnim sankcijama prema Moskvi izražavale su i Sjedinjene Američke Države, koje su u više navrata naglašavale važnost usklađivanja sa politikom Evropske unije i Severnoatlantskog saveza u odnosu na Rusiju. Osim političkih i diplomatskih izazova, Srbija se suočila i sa ekonomskim posledicama invazije. Iako EU nije primenila direktne ekonomske mere protiv Srbije, njena odluka da ne uvede sankcije Rusiji uticala je na ekonomske odnose sa državama članicama Unije. Dodatno, u januaru 2025. godine, Sjedinjene Američke Države proširile su sankcije protiv ruskog naftnog sektora, uključujući i Naftnu industriju Srbije, najveću srpsku energetska kompaniju, koja se nalazi u većinskom vlasništvu ruskih kompanija. Ove sankcije ne samo da imaju ekonomske posledice, već mogu značajno ugroziti i energetska bezbednost zemlje (Zorić, 2025).

Pored navedenog, odbrana Republike Srbije u uslovima vojne neutralnosti zasnovana je na Konceptu totalne odbrane, koji je Vlada Republike Srbije usvojila u septembru 2023. godine. U tom kontekstu, radi jačanja odbrambenih sposobnosti, Srbija je ugovorila nabavku određenog naoružanja i vojne opreme od Ruske Federacije. Međutim, usled ruske invazije na Ukrajinu i uvođenja međunarodnih sankcija Rusiji, Srbija je bila primorana da otkáže određene ugovore o nabavci naoružanja, dok je realizaciju drugih odložila (Adamowski 2025). Istovremeno, promenjeni geopolitički kontekst uticao je na diversifikaciju vojnih nabavki Srbije. U prilog tome govori i potpisivanje ugovora sa Francuskom o kupovini 12 borbenih aviona Rafale, što predstavlja značajan otklon od tradicionalnog oslanjanja na ruske vazduhoplove (Chastand 2024). Pored toga, Srbija je, kao reakciju na rusku invaziju na Ukrajinu, donela odluku o suspenziji vojnih vežbi sa međunarodnim partnerima, uključujući i dugogodišnje partnere sa Zapada i Istoka. Ta odluka imala je posledice po operativne sposobnosti Vojske Srbije, ograničavajući mogućnosti za razmenu iskustava i unapređenje interoperabilnosti sa stranim oružanim snagama.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da je ruska invazija na Ukrajinu predstavljala značajan politički, ekonomski i bezbednosni izazov za vojnu neutralnost Republike Srbije. Ipak, i pored ovih izazova, Srbija nije suštinski promenila svoju bezbednosnu orijentaciju. Ostala je posvećena očuvanju vojne neutralnosti, nastojeći da je u uslovima promenjenih geopolitičkih okolnosti i u okviru svoje multivektorske spoljne politike dodatno ojača i afirmiše.

Kao i u slučaju Švedske i Finske, tri dominantna teorijska pristupa međunarodnim odnosima mogu ponuditi različite interpretacije razloga zbog kojih Austrija i Srbija nisu napustile vojnu neutralnost nakon invazije na Ukrajinu 2022. godine.

Iz perspektive neoklasičnog realizma, odluka Austrije i Srbije da očuvaju vojnu neutralnost može se tumačiti kroz prizmu strategijskih kalkulacija koje su oblikovane spoljnopolitičkim ograničenjima, unutrašnjim političkim činocima i percepcijom pretnji. Austrija je od 1955. godine vojno neutralna na osnovu Austrijskog državnog ugovora, kojim je Austriji garantovan suverenitet uz obavezu vojne neutralnosti i zabranu pridruživanja vojnim savezima (FCLNA 1955, Article I, para. 2). Iako okružena članicama NATO-a i Evropske unije, Austrija ne percipira neposrednu vojnu pretnju koja bi je primorala da napusti svoju neutralnost. Zahvaljujući svom geopolitičkom položaju u centralnom delu Evrope i okruženosti članicama NATO-a i EU, Austrija ne oseća potrebu za formalnim članstvom u severnoatlantskom vojnom savezu. Njena politika neutralnosti omogućava stabilnost i izostanak direktnih bezbednosnih rizika, posebno imajući u vidu njen proaktivan pristup i geografsku udaljenost od žarišta sukoba. Takvim pristupom, Austrija izbegava pravne i vojne obaveze kolektivne odbrane, dok istovremeno uživa stabilnost koju obezbeđuje NATO-ova uloga u očuvanju evropske bezbednosti (Stojković and Glišić 2018).

S druge strane, Srbija održava vojnu neutralnost u kontekstu specifičnih regionalnih i istorijskih činilaca. Kao država na Balkanu, geopolitički dinamičnom prostoru pod istovremenim uticajem zapadnih i istočnih aktera, suočava se sa izazovima u oblikovanju spoljne i bezbednosne politike. Vojna neutralnost može se interpretirati kao strategijska odluka usmerena na očuvanje suvereniteta i umanjenje spoljnopolitičkih pritisaka da se prikloni jednoj strani u globalnim i regionalnim konfliktima. Ovaj pristup dodatno dobija na značaju imajući u vidu da je Srbija okružena članicama NATO-a, vojnog saveza sa kojim je bila u sukobu 1999. godine tokom agresije protiv tadašnje Savezne Republike Jugoslavije, kao i da većina država članica Severnoatlantskog saveza ne poštuje njen teritorijalni integritet i suverenitet. Srbija zvanično ne percipira ni NATO ni Rusiju kao pretnju, za razliku od Švedske i Finske u odnosu na Rusiju, što je jasno vidljivo u najvišim strategijskim dokumentima iz oblasti bezbednosti i odbrane. U Strategiji nacionalne bezbednosti

i Strategiji odbrane ne postoji negativno referisanje na NATO ili Rusiju (SNB RS 2019; SO RS 2019), dok se u ekvivalentnim dokumentima Švedske (NSS 2024, 9) i delimično Finske (SSS 2025, 45) Rusija eksplicitno identifikuje kao pretnja, uz navođenje konkretnih postupaka koji doprinose toj percepciji.

Austrija i Srbija, posmatrano iz realističke perspektive, procenjuju da im vojna neutralnost donosi više stratejskih prednosti nego što bi im članstvo u vojnom savezu povećalo sigurnost, čime potvrđuju osnovni realistički princip da države u anarhičnom međunarodnom sistemu deluju u skladu sa svojim specifičnim nacionalnim interesima. S druge strane, iz konstruktivističke perspektive, neutralnost Austrije duboko je ukorenjena u njenom nacionalnom narativu i percipirana kao temelj njene spoljne politike i stabilnosti. Austrijska javnost doživljava neutralnost kao ključni element nacionalnog identiteta, dok je politički konsenzus o njenom očuvanju ostao snažan i uprkos savremenim globalnim bezbednosnim izazovima (ÖGfE 2023; Höller 2024).

U slučaju Srbije, vojna neutralnost takođe predstavlja jedan od ključnih elemenata njene spoljne politike. U javnom diskursu često se posmatra kao sredstvo balansiranja između Istoka i Zapada, omogućavajući istovremenu saradnju sa NATO-om i održavanje bliskih veza sa Rusijom i drugim državama. U tom kontekstu, vojna neutralnost nije samo stratejska odluka zasnovana na geopolitičkim kalkulacijama, već i deo šire političke i kulturne samopercepcije nacije, oblikovane identitetskim narativima i istorijskim iskustvima koji utiču na donošenje bezbednosnih odluka (Mišev and Stevanović 2025). U Srbiji, vojna neutralnost proizilazi iz specifične istorijske i društvene konstrukcije. Sećanje na NATO bombardovanje 1999. godine, kao i širi narativ o geopolitičkoj ravnoteži između Istoka i Zapada, oblikovali su stavove političke elite i javnosti prema neutralnosti, koja se doživljava kao sredstvo očuvanja nacionalnog suvereniteta i nezavisnosti. U srpskom diskursu, neutralnost nije samo politički pragmatizam, već i pitanje nacionalnog ponosa i otpora dominaciji velikih sila. Dodatno, snažna veza sa Rusijom i Kinom – ne samo na političkom, već i na energetskom, kulturnom i istorijskom nivou – učvrstila je stav da članstvo u Severnoatlantskom savezu nije opcija koja bi bila prihvaćena od strane značajnog dela populacije, gde je prema pojedinim procenama oko 76% građana Republike Srbije protiv članstva u NATO (Institut za evropske poslove 2023).

Iz perspektive liberalnog pristupa, Austrija je članica Evropske unije i oslanja se na zajedničku evropsku bezbednosnu politiku, iako formalno nije deo NATO-a. Njen status neutralnosti omogućava joj da aktivno učestvuje u mirovnim misijama EU i Ujedinjenih nacija, čime doprinosi globalnoj bezbednosti bez potrebe za formalnim članstvom u vojnom savezu. S ekonomskog aspekta, Austrija je duboko integrisana

u evropsko tržište, što joj obezbeđuje stabilnost i prosperitet, bez oslanjanja na vojnu moć kao primarni instrument nacionalne bezbednosti.

Iako nije članica Evropske unije, Srbija teži evropskim integracijama i održava snažnu ekonomsku saradnju sa EU, Kinom i Rusijom. Njena odluka da ostane neutralna može se tumačiti kao nastojanje da izbegne ekonomsku zavisnost od bilo koje strane i očuva fleksibilnost u međunarodnim odnosima. Istovremeno, Srbija saraduje sa Severnoatlantskim savezom kroz različite programe, ali zadržava političku distancu od formalnog članstva kako bi izbegla potencijalne unutrašnje političke podele i geopolitičke pritiske. U tom kontekstu, iz liberalne perspektive, vojna neutralnost Srbije predstavlja pragmatičnu odluku koja joj omogućava ekonomski razvoj i međunarodnu saradnju bez unutrašnjih političkih podela i spoljnih pritisaka, koji bi eventualno mogli nastati ulaskom u vojni savez (Radoman 2019, 178).

Shodno navedenom, može se zaključiti da ruska invazija na Ukrajinu 2022. godine nije značajno uticala na vojnu neutralnost Austrije i Srbije. Iako je invazija stvorila nove geopolitičke izazove, niti jedna od ove dve zemlje nije odlučila da napusti svoj status neutralnosti. Umesto toga, obe su prilagodile suštinu svoje neutralnosti, koristeći je kao sredstvo za pozicioniranje između sukobljenih strana. Ovaj pristup odražava proaktivno shvatanje vojne neutralnosti, koje nije samo politička odluka, već i strategijski odgovor na specifične geopolitičke okolnosti svake zemlje.

Odluka Austrije i Srbije da zadrže vojnu neutralnost nakon ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine, slično kao i u slučaju Švedske i Finske, nije rezultat isključivo racionalnih kalkulacija zasnovanih na trenutnim bezbednosnim pretnjama, već odražava kompleksnu dinamiku koja uključuje istorijske, političke i društvene činioce oblikujući spoljnopolitičku orijentaciju svake od ovih zemalja. Vojna neutralnost u ovom kontekstu funkcioniše kao instrument ostvarivanja nacionalnih interesa, čime se omogućava očuvanje fleksibilnosti u međunarodnim odnosima bez potrebe za formalnim članstvom u vojnom savezu. Geografska udaljenost od žarišta sukoba dodatno umanjuje percepciju neposredne pretnje. U Srbiji, istorijsko nasleđe NATO bombardovanja 1999. godine, kao i odsustvo percepcije agresije od strane Severnoatlantskog saveza i/ili Rusije, oblikuju bezbednosni diskurs, gde vojna neutralnost ne samo da predstavlja strategijsku odluku, već i simbolizuje otpor prema dominaciji velikih sila. S druge strane, ni Austrija nije doživela povećanje percepcije pretnje iz Rusije koje bi zahtevalo promenu njenog dugogodišnjeg statusa neutralnosti. Javno mnjenje i politički konsenzus u obe zemlje ostali su relativno stabilni, a invazija na Ukrajinu nije značajno promenila subjektivni osećaj bezbednosti među njihovim stanovništvom.

S obzirom na ove okolnosti, jasno je da sistem kolektivne odbrane nije nužan za efikasno ostvarivanje odbrambenih interesa Austrije i Srbije. Vojna neutralnost stoga doprinosi ne samo očuvanju unutrašnje političke stabilnosti, već i omogućava izbegavanje unutrašnjih podela i spoljnih pritisaka koji bi mogli nastati pristupanjem vojnom savezu, čime ove zemlje uspevaju da sačuvaju svoju nezavisnost i fleksibilnost u međunarodnim odnosima.

Zaključak

Analiza uticaja ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine na neutralnost evropskih država pokazala je da je ovaj geopolitički događaj doveo do značajnih promena u bezbednosnim politikama pojedinih zemalja, ali da njegov uticaj nije bio uniforman. Slučajevi Švedske, Finske, Austrije i Srbije ukazuju na različite strategijske odgovore na izmenjene geopolitičke okolnosti, pri čemu su se dve nordijske zemlje odlučile za napuštanje dugogodišnje vojne neutralnosti i pristupanje Severnoatlantskom savezu, dok su Austrija i Srbija nastavile da održavaju neutralni status, iako uz određena prilagođavanja.

Ključni činilac koji je uticao na bezbednosne odluke država bio je njihov geopolitički položaj i percepcija pretnji. Suočene sa rastućim osećajem nesigurnosti i percepcijom direktne vojne pretnje iz Rusije, Švedska i Finska su procenile da im vojna neutralnost više ne garantuje sigurnost. Ove države su pristupanje NATO-u videle kao optimalan korak u osiguranju bezbednosti i odvrćanja od potencijalne agresije. Promena u njihovoj bezbednosnoj politici nije bila isključivo posledica racionalne kalkulacije o vojnoj pretnji, već i rezultata diskurzivnih i identitetskih promena koje su oblikovale njihovu percepciju sopstvene bezbednosti i međunarodne pozicije.

S druge strane, Austrija i Srbija, iako svesne novih bezbednosnih izazova, nisu percipirale neposrednu vojnu pretnju koja bi zahtevala napuštanje politike neutralnosti. Austrija je nastavila da koristi vojnu neutralnost kao instrument spoljne politike, održavajući aktivnu diplomatsku ulogu, dok je istovremeno ostala u okvirima zajedničke spoljne i bezbednosne politike Evropske unije. U kontekstu kompleksnih regionalnih i istorijskih činilaca, Srbija je nastavila sa politikom vojne neutralnosti kao sredstvom održavanja geopolitičke ravnoteže i zaštite nacionalnih interesa, pri čemu su politički i ekonomski odnosi sa Rusijom imali značajan uticaj na njenu spoljnopolitičku orijentaciju.

Teorijski pristupi primenjeni u ovoj analizi omogućili su dublje razumevanje razlika u bezbednosnim politikama razmatranih država. Neoklasični realizam

naglasio je kako kombinacija unutrašnjih i spoljašnjih činilaca oblikuje strategijske odluke država. Pored toga, neoklasični realizam pokazuje da države ne donose odluke isključivo na osnovu racionalnih kalkulacija o vojnoj moći, već da unutrašnji činioци, kao što su politički lideri i institucionalne strukture, imaju značajan uticaj na njihovu spoljnopolitičku orijentaciju. U tom kontekstu, dok su Švedska i Finska doživele značajnu promenu u percepciji bezbednosnih pretnji, Austrija i Srbija su nastavile da se oslanjaju na postojeće mehanizme neutralnosti kao strategijski optimalne opcije u datom trenutku. Socijalni konstruktivizam ukazao je na značaj identiteta i percepcije pretnji u donošenju odluka o neutralnosti, dok je liberalizam pružio uvid u ulogu međunarodnih institucija i ekonomskih veza u oblikovanju nacionalnih bezbednosnih strategija. Dodatno, socijalni konstruktivizam naglašava da su politički narativi i društveni diskursi odigrali presudnu ulogu u oblikovanju odluka ovih država. Dok su Švedska i Finska kroz političku elitu i medijski diskurs kreirale sliku NATO-a kao nužnog odgovora na rastuću pretnju od Rusije, Austrija i Srbija su održavale diskurs neutralnosti kao ključnog elementa njihovog spoljnopolitičkog identiteta.

Iz perspektive liberalizma, uloga međunarodnih institucija i ekonomske međuzavisnosti bila je ključna u oblikovanju bezbednosnih politika proučavanih država. Švedska i Finska, kao dugogodišnje članice Evropske unije, smatrale su da pristupanje NATO-u dodatno jača njihovu stabilnost u okviru zapadnog saveza, dok su Austrija i Srbija, kroz ekonomske i političke veze sa različitim akterima, odlučile da održe neutralnost kao oblik fleksibilnog pozicioniranja u međunarodnim odnosima.

Na kraju, rezultati ovog istraživanja potvrdili su da odluke o napuštanju ili očuvanju neutralnosti nisu isključivo posledica trenutnih bezbednosnih izazova, već su oblikovane kroz složenu interakciju istorijskih iskustava, političkih prioriteta, ekonomskih zavisnosti i dominantnog diskursa. Ove činjenice ukazuju na širu dinamiku u donošenju bezbednosnih politika, koja nadilazi jednostavne strategijske proračune i obuhvata šire društvene i političke procese. U tom kontekstu, potvrđeno je da strategijske odluke nisu rezultat samo objektivnih vojnih pretnji, već su u velikoj meri posledica subjektivnih percepcija, unutrašnjih političkih kalkulacija i međunarodnih odnosa u datom istorijskom trenutku.

Bibliografija

- Adamowski, Jaroslaw. 2025. "Serbia cancels Russian arms deals amid Ukraine war, Western sanctions". *Defense News*. Accessed February 10, 2025. <https://www.defensenews.com/global/europe/2025/01/10/serbia-cancels-russian-arms-deals-amid-ukraine-war-western-sanctions/>.
- Agius, Christine. 2013. *The Social Construction of Swedish Neutrality: Challenges to Swedish Identity and Sovereignty*. Manchester: Manchester University Press Melland Schill Studies.
- Armstrong, Martin. 2023. "How War in Ukraine Pushed Finland and Sweden Toward NATO". *Statista*. Accessed February 26, 2025. <https://www.statista.com/chart/27422/public-support-joining-nato-finland-sweden/>.
- Billström, Tobias. 2024. "Why Sweden joined NATO - a paradigm shift in Sweden's foreign and security policy". *Government.se*. Accessed February 26, 2025. <https://www.government.se/speeches/2024/04/why-sweden-joined-nato---a-paradigm-shift-in-swedens-foreign-and-security-policy/>.
- Buzan, Barry. 2024. "A New Cold War? The Case for a General Concept". *International Politics* 61 (2): 239–257. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-024-00559-8>.
- Buzan, Barry. 2015. "The English School: A Neglected Approach to International Security Studies". *Security Dialogue* 46 (2): 126–143. DOI: <https://doi.org/10.1177/09670106145559>.
- Brzezinski, Zbigniew. 1997. *The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.
- Chatterjee, Phelan. 2023. "How Sweden and Finland went from neutral to NATO". *BBC*. Accessed February 26, 2025. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61397478>.
- Chastand, Jean-Baptiste. 2024. "Macron hopes to break Belgrade's ties to Moscow with fighter jets sale". *LeMonde*. Accessed February 10, 2025. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/08/30/macron-hopes-to-break-belgrade-s-ties-to-moscow-with-fighter-jets-sale_6723787_4.html.
- Deutsche Welle. 2022. "Austria's Nehammer Concludes 'tough' Talks with Putin". Deutsche Welle. Accessed December 12, 2024. <https://www.dw.com/en/austrian-chancellor-concludes-tough-talks-with-putin-in-moscow/a-61433565>.
- Doyle, Michael W. 1997. *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism, and Socialism*. New York: W W Norton and Company.

- European Western Balkans. 2017. "Stoltenberg: I absolutely respect Serbia's neutrality". *European Western Balkans*. Accessed February 9, 2024. <https://europeanwesternbalkans.com/2017/06/29/stoltenberg-absolutely-respect-serbias-neutrality/>.
- [FCLNA] *Federal Constitutional Law on the Neutrality of Austria*. October, 26, 1955. https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1955_211/ERV_1955_211.pdf.
- Gaiser, Laris, and Kovač, Igor. 2012. "From Bipolarity to Bipolarity: International Relations Repeating Again". *Journal of Global Policy and Governance* 1: 49–63. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40320-012-0004-1>.
- Gärtner, Heinz. 2001. "Small States and Alliances". In: *Small States and Alliances*, edited by Erich Reiter and Heinz Gärtner. Heidelberg: Physica.
- Golubović, Marko, and Saković, Radiša. 2023. „Komparativna analiza strateških dokumenata u oblasti bezbednosti”. *Vojno Delo* 75 (1): 1–17. DOI <https://doi.org/10.5937/vojdelo2301001g>.
- Gricius, Gabriella, and Renato Fakhoury. 2024. "Security for the Small: Materializing Securitization in Finland and Norway." *Journal of Contemporary European Studies* 32 (3): 822–836. DOI:10.1080/14782804.2023.2301301.
- [HC XIII] *Hague Convention XIII: Concerning the Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War*. October, 18, 1907. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-xiii-1907/article-6>.
- Hoare, Liam. 2023. "Austria — It's Time to Join NATO". *Politico*. Accessed November 26, 2024. <https://www.politico.eu/article/austria-its-time-to-join-nato-russias-invasion-ukraine-leopard-2-tanks-gas-membership-raiffeisen-bank-kronospan-and-egger/>.
- Höller, Linus. 2024. "Sweden and Finland have dropped neutrality. Austria still fetes it." *DefenseNews*. Accessed February 26, 2025. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/03/15/sweden-and-finland-have-dropped-neutrality-austria-still-fetes-it/>.
- Huysmans, J. 2002. "Defining social constructivism in security studies: The normative dilemma of writing security". *Alternatives* 27 (2): 41–62. DOI: <https://doi.org/10.1177/03043754020270s104>,
- Institut za evropske poslove. 2023. „Stavovi građana Srbije prema NATO”. *lea.rs*. Accessed February 27, 2025. <https://iea.rs/blog/2023/06/16/stavovi-gradjana-srbije-prema-nato/>.
- Jansson, Daniel, and Lundin, Ulrika. 2024. "Opinion on NATO: Record shift between 2021 and 2022". *University of Gothenburg*. Accessed February 10, 2025.

<https://www.gu.se/en/news/opinion-on-nato-record-shift-between-2021-and-2022>.

- Jensen, Nikita Pia. 2024. "Evaluating Neutrality: The Role and Future of Neutral Countries within the EU". *European Student Think tank*. Accessed November 24, 2024. <https://esthinktank.com/2024/08/30/evaluating-neutrality-the-role-and-future-of-neutral-countries-within-the-eu/>.
- Jović-Lazić, Ana, and Lađevac Ivona. 2018. „Razvoj i posledice ukrajinske krize”. *Međunarodna politika*, LXIX (1172): 27–51.
- Jončić, Miloš. 2021. „Vojno nesvrstavanje: pojam, razvoj, perspektive”. *Nacionalni interes* 40 (2/2021): 9–40. DOI: <https://doi.org/10.22182/ni.4022021.1>.
- Kajtez, Ilija, and Starčević, Srđan. 2023. „Opravdanost vojne neutralnosti Republike Srbije u vremenu Erozijske neutralnosti u Evropi”. *Srpska politička misao* 82(4): 327–45. DOI: <https://doi.org/10.5937/spm82-46850>.
- Krivokapić, Boris. 2010. *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*. Beograd: Službeni glasnik.
- Lobell, Steven E., Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, eds. 2009. *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811869>.
- Lokker, Nicholas, and Hautala, Heli. 2023. "Russia Won't Sit Idly by After Finland and Sweden Join NATO". *Center for New American Security*. Accessed February 10, 2025. <https://www.cnas.org/publications/commentary/russia-wont-sit-idly-by-after-finland-and-sweden-join-nato>.
- McKenzie, Mark. 2024. "Neutral and Nervous – A History of Sweden's Now Broken 200-Year Streak of Neutrality". *HistoryGuild.org*. Accessed February 23, 2025. <https://historyguild.org/neutral-and-nervous-a-history-of-swedens-now-broken-200-year-streak-of-neutrality/>.
- Merriam–Webster. 2024. "Definition of Neutrality". *MerriamWebster.com*. Accessed November 23, 2024. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/neutral>.
- Mikail, Elnur H., and Aytikin, Cavit E. 2016. "Identity in Security Studies". *Open Journal of Political Science* 6: 339–344. DOI: <http://dx.doi.org/10.4236/ojps.2016.64030>.
- Mišev, Gordana, and Stevanović, Nemanja. 2025. „Politički identitet Srbije u diskursu vojne neutralnosti u Evropi”. *Baština* 35(65): 1–13. DOI: 10.5937/bastina35-54230.

- Moravcsik, Andrew. 1997. "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics." *International Organization* 51 (4): 513–553. DOI: 10.1162/002081897550447.
- Morelli, Massimo, and Tommaso, Sonno. 2017. "On 'Economic Interdependence and War'." *Journal of Economic Literature* 55 (3): 1084–1097. DOI:10.1257/jel.20161353.
- [NSS] National Security Strategy of Sweden. 2024. *Government Offices of Sweden*. <https://www.government.se/globalassets/government/national-security-strategy.pdf>.
- Österreichische Gesellschaft Für Europapolitik (ÖGfE). 2023. "Survey: EU Membership, Security and Partners on the Global Stage". *ÖgfE*. Accessed November 26, 2024. <https://www.oegfe.at/survey/oegfe-survey-eu-membership-security-and-partners-on-the-global-stage/?lang=en>.
- Petrović, Miloš. 2019. *Nastanak ukrajinske krize: od političke iluzije Evropske unije do bitke za postsovjetsku Evropu*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Radoman, Jelena. 2019. *Vojna neutralnost i nesvrstanost kao strategije bezbednosti malih država: studije slučaja Srbija i Švedska*. Doktorska disertacija. Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu.
- Radoman, Jelena. 2018. "Small States in World Politics: State of the Art". *Journal of Regional Security* 13(2): 179–200. DOI: 10.5937/JRS1802179R.
- Reuters. 2024. "Serbia unlikely to join EU before end of decade, says President Vucic". *Reuters.com*. Accessed February 10, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/serbia-unlikely-join-eu-before-end-decade-says-president-vucic-2024-08-31/>.
- Rose, Gideon. 1998. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy". *World Politics* 51 (1): 144–172. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0043887100007814>.
- Simola, Heli. 2024. "The collapse of trade with Russia has had a limited effect on Finnish manufacturing". *Bank of Finland Bulletin*. Accessed February 24, 2025. <https://www.bofbulletin.fi/en/2024/3/the-collapse-of-trade-with-russia-has-had-a-limited-effect-on-finnish-manufacturing/>.
- [SNB RS] Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije. *Službeni glasnik Republike Srbije, broj 94/19*. https://www.mod.gov.rs/multimedia/dodaci/prilog1_strategijanacionalnebezbednostirs_srp_1731677306.pdf.
- [SO RS] Strategija odbrane Republike Srbije. *Službeni glasnik Republike Srbije, broj 94/19*. https://www.mod.gov.rs/multimedia/dodaci/prilog3_strategijaodbrane_rs_srp_1731677339.pdf.

- Steininger, Rolf. 2008. *Austria, Germany and the Cold War: From the Anschluss to the State Treaty 1938–1955*. New York: Berghahn Books.
- Stenergard, Maria M. 2025. "Statement of Foreign Policy". *Government.se*. Accessed February 26, 2025. <https://www.government.se/speeches/2025/02/statement-of-foreign-policy-2025/>.
- Stojković, Dejan, and Glišić, Miroslav. 2018. "Serbia's Military Neutrality: Is It Economically Beneficial?". *Defence and Peace Economics* 31(5): 583–599. DOI: <https://doi.org/10.1080/10242694.2018.1547952>.
- [SSS] Security Strategy for Society of Finland. *Publications of the Finnish Government 2025:3*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-817-8>.
- [UNGA] UN General Assembly. *Resolution 50/80: Permanent neutrality of Turkmenistan, A/RES/50/80*. December, 12, 1995. <https://undocs.org/en/A/RES/50/80>.
- Otukoya, Titilayo Aishat. 2024. "The Securitization Theory". *International Journal of Science and Research Archive* 11 (1): 1747–1755. DOI: <https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.11.1.0225>.
- Trapara, Vladimir. 2014. Savremeni značaj makinderovog koncepta Istočne Evrope: slučaj ukrajinske krize. *Međunarodna politika* LXV (1155–1156): 26–43.
- [The Bergier Commission] Independent Commission of Experts Switzerland – Second World War. 2002. *The Bergier Commission Report: Final Report of the Independent Commission of Experts Switzerland – Second World War*. Zürich: Pendo. https://www.swissbankclaims.com/Documents/DOC_40_Bergier%20Final.pdf.
- The Observatory of Economic. 2023. "Complexity. Sweden exports trends". *Oec.world*. Accessed February 24, 2025. <https://oec.world/en/profile/country/swe>.
- Varisco, Andrea Edoardo. 2013. "Towards a Multi-Polar International System: Which Prospects for Global Peace?". *E-International Relations*. Accessed June 3, 2013. <https://www.e-ir.info/2013/06/03/towards-a-multi-polar-international-system-which-prospects-for-global-peace/>.
- Viena AT. 2022. "Rosenkranz kritisiert Militaertransporte durch Österreich". *Vienna.at*. Accessed November 26, 2024. <https://www.vienna.at/rosenkranz-kritisiert-militaertransporte-durch-oesterreich/7582810>.
- Voice of America. 2024. "Serbia's president talks with Putin and vows he'll never impose sanctions on Russia". *Voice of America*. Accessed February 10, 2025. <https://www.voanews.com/a/serbia-s-president-talks-with-putin-and-vows-he-ll-never-impose-sanctions-on-russia/7829406.html>.

- Von Klinggräff, Louisa. 2023. "What Benefits and Disadvantages does Sweden and Finland get from NATO?" *Finabel.org*. Accessed February 26, 2025. <https://finabel.org/what-benefits-and-disadvantages-does-sweden-and-finland-get-from-nato/>.
- Vukadinović, Radovan. 1982. Izvorni koncept nesvrstanosti. *Politička misao* XIX/1982 (4): 496–505.
- Weckman, Albert. 2023. "Public opinion and NATO: How different security environments influence the support for NATO in Finland". *Nordic Review of International Studies* 1(23): 4–24. <https://nrjournal.fi/article/download/122084/79000>.
- Wendt, Alexander. 1992. "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics". *International Organization* 46 (2): 391–425. DOI: 10.1017/S0020818300027764
- Walt, Stephen. 2002. "The Enduring Relevance of the Realist Tradition". *Political Science: State of the Discipline III*. Ed. Ira Katznelson and Helen Milner. New York: W. W. Norton and Company.
- Zorić, Bojana. 2025. "Under pressure at home and abroad - What path will Serbia take?". *European Union Institute for Security Studies*. Accessed February 10, 2025. <https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/under-pressure-home-and-abroad-what-path-will-serbia-take>.

Dejan STOJKOVIĆ, Marko GOLUBOVIĆ

**THE IMPACT OF THE RUSSIAN INVASION
ON UKRAINE ON NEUTRALITY IN EUROPE:
THE CASE OF SWEDEN, FINLAND, AUSTRIA AND SERBIA**

Abstract: This paper analyzes the impact of the Russian invasion of Ukraine on the concept of neutrality in Europe through the cases of Sweden, Finland, Austria, and Serbia to identify the factors that shape state decisions on maintaining or abandoning neutrality. The research relies on the theoretical frameworks of neoclassical realism, social constructivism, and liberalism to explain the differences in the security and defense policies of the analyzed states. The central hypothesis posits that these decisions are not driven solely by immediate security threats but arise from a complex interaction of historical, political, economic, and social factors. The methodological framework is based on a comparative approach and content analysis of political documents, public statements, and academic sources, providing a deeper understanding of the institutional and discursive elements influencing states' strategic choices. The findings indicate that Sweden and Finland's decisions to abandon military neutrality and join NATO, as well as Austria and Serbia's decisions to retain their neutral statuses while adapting to contemporary geopolitical circumstances, are shaped by a complex interplay of historical experiences, political priorities, economic dependencies, and dominant discourse. The study concludes that neutrality in contemporary international relations is a flexible and dynamic concept whose sustainability depends not only on external threats but also on institutional frameworks, strategic interests, and states' political identities.

Keywords: Ukrainian crisis, security policy, defense policy, foreign policy, collective defense, international relations.